

15 Pécs szabad királyi város vadgazdálkodása

Pécs város lakói szabadon vadászhattak mindaddig, amíg 1703-ban a Lipót-féle decretum Pécs városát és határát a pécsi püspök földesúri hatalma alá nem helyezte. Ettől kezdve a vadászat a földesúr engedélyétől függött. Ezt a város közönsége csak nehezen tudta elfogadni, és változást remélt attól, hogy Mária Terézia az 1747. évi resolúciójával a város körüli mezőgazdasági és erdőterületeket *örök birtoklásra* Pécs városnak adta. A város a vadászattal kapcsolatos addigi földesúri megszorításokat továbbra is érvényben tartotta, a vadászatot továbbra is engedélyhez kötötte.

A vadászat joga a földtulajdonhoz kötődött, így azt a tulajdonos bérbé adhatta. Így jöttek létre a vadászati bérleti szerződések.

Az első vadászati szerződés a városi erdőhivatal felállítását követő évben, 1872. augusztus 1-jén 6 évre, 1872-1878-ig kötötték meg, 208 forint évi bér fizetése mellett. A vadászbérlő érdekének védelmében a szerződésbe bevették „Hogy a bérlő úr a tekintetben minden károktól biztosíttassék a városi erdei személyzetnek vadász ebek tartása tiltatik valamint bárminő legkisebb vadnak meglövése is, különben azok szolgálatjuk elvesztése által, ha az ellenük rendessen bébizonyuland megfognak fenýítettetni”. A bérbeadó érdekeit viszont az is biztosította, hogy minden vadászatot az erdőhivatalnak be kellett jelenteni, és azokon az erdőhivatal részéről egy főnek jelen kellett lennie.²⁸⁷

A 23 406/1878. BM. számú rendelet kimondotta, hogy a vadászatot kizárólag a vadászjeggyel rendelkezők gyakorolhatják, a vadászjegy nélkül vadászokat orrvadászoknak kellett tekinteni, ezektől a fegyvert el kellett kobozni. Az orrvadászat elszaporodása miatt a belügyminiszter az 59246/V-3/1901. számú körrendeletében „*a vad jogos szerzését igazoló bizonyítvány*” kötelezettséget írta elő, vadat csak ilyen bizonyítvánnyal lehetett szállítani. Az orrvadászok erélyesebb üldözésére adta ki a belügyminiszter a 39983/1908/V-3. számú rendeletét „Valamennyi Törvényhatóság Első Tisztviselőjének. Az 1880. évi XX tc. rendelkezéseinek megszegése nem csak a vadászatra jogosultak érdekeit védték, hanem a közérdekből a vadállományoknak a Törvény által célzott védelmi és forgalmi igényeit is... Fontos közgazdasági és közbiztonsági érdekből kell az orrvadászok ellen fellépni, különösen az erdővédeknek, akik a törvény alapján egyszersmind a vadászat felügyeletével is megvannak bízva és akik ellen az orrvadászok ismételt merényleteket követtek el.”²⁸⁸

A vadászati kultúra emelése érdekében a földművelésügyi miniszter 1893-ban a 40086/I. szám alatt „utasítást” adott a „*vadőri vizsga* ügyében”. A vizsgára való jelentkezés feltételei voltak: írás, olvasás, a négy számtani alaplévelet ismerete, 3 éves vadászati gyakorlat, feddhetetlen előélet, 20 évet betöltő kor. A vizsga letétele „*Vizsgáló Bizottság*” előtt történt. „Ennek tagjai: az elnök, egy bizottsági tag, a földművelésügyi miniszter által, az Országos Vadászati Védegylet és a Királyi Erdőfelügyelőség véleményének meghallgatása után kirendelt tag” voltak.

A vizsga tárgya: „Amit a vadőrnek vadőri szolgálat sikeres teljesítéséhez tudnia kell” volt. A vizsga kezdete előtt 5 forintot (1900 után 10 koronát) kellett a bizottsági elnök kezeihez fizetni. A vizsga szóbeli és írásbeli részből állt, amit együtt tartottak meg. Az összes jelentkezők a vizsgabizottság által feltett egyazon kérdésre feleltek. A sikeres vizsgáról bizonyítványt kaptak. A bizottság által adható osztályzatok „kitűnően jártas, jól jártas, kielégítően jártas” voltak. A bizonyítványon az alábbi megjegyzés volt: „Ezen bizonyítvány a tulajdonost erdőőri szolgálatra nem jogosítja fel, ennél fogva a tulajdonos az 1879 XXXI. tc. 17 §-ában megnevezett erdőknél ezen bizonyítvány alapján erdőőri minőségben nem alkalmazható”.

Vadőri vizsgát általában évente tartottak, 1902-től a *vadőri vizsgák* az erdőőri vizsgákkal egyidőben voltak. Az 1927. évtől a vadőri vizsgákat négyhetes előkészítő tanfolyam után tartották meg. A felvételi feltételek annyiban szigorodtak meg, hogy követelmény lett az elemi iskola 4 osztályának sikeres elvégzése, a többi feltétel változatlan maradt.²⁸⁹

A vadőrök részére rendszeresített *vadőri jelvényt* csak a vizsgázott vadőrök és a hadirokkantak részére létesített biai vadőri szakiskolát végzetek viselhették. A „felesketett vadőr” felírású bádogjelvényt, akik ugyan esküt tettek, de vadőri vizsgával nem rendelkeztek, nem viselhették. A vadőrök *felesketését* a 19426/1911/V-2. FM. szám alatt kiadott körrendelet szabályozta: „az 1883 XXXIX. tc. 6. §-ának c pontja szerint vadászcselédnek oly egyének tekintendők, kik a hivatali elődöm által a belügyminiszter úrral egyetértőleg kiadott 1893. évi 40086 sz. utasítás szerinti vadőri vizsgát le nem tették. A vizsgázottak az 1883 XV. tc 41. §-a szerint hatóságilag felesketendők. Az eskü a főszolgabíró (polgármester) előtt teendő le.” A hatóságilag felesketett és nyilvántartott vadőröknek a vadőri jelvényt viselniük kellett. Ha a szolgálatból kiváltak, eskübizonyítványukat és a vadőri jelvényüket le kellett adniuk. A vadőri jelvényért a vadőr 1 koronát tartozott fizetni. A vadőri jelvénnel való visszaélés 200 korona büntetéssel járt.²⁹⁰

A város vadászterülete két részből állt, a síkvidéki, úgynevezett „alsóhatárbeli” vadászterület, amely a siklósi úttól keletre és nyugatra eső mezőgazdasági területekből állt, a hegyvidéki, az úgynevezett „felsőhatárbeli” vadászterület, amelyet a város erdeje alkotott. A város vadászbérlői:

Alsóhatárbeli vadászterület

3100 kat. hold

1885-1891.	<i>Horváth György</i>	225 forint évi bér
1892-1897.	<i>Horváth György</i>	130 forint évi bér
1898-1903.	Házi kezelésben	
1904. XI.1-1911. VII. 31.	<i>Zelnik Gyula</i>	évi 420 korona
1911. VIII. 1-1918. VII. 31.	<i>Hamp Adám</i>	
1918. VIII. 1-1924. VII. 31.	Szerb megszállás, utána házi kezelés	
1924. VIII. 1-1929. VII. 31.	<i>Konkoly Thege Aladár</i>	évi 450 kg búza ára
1929. VIII. 1-1943. VIII. 31.	<i>Konkoly Thege Aladár</i>	826 pengő/év

Felsőhatárbeli vadászterület

4176 kat. hold

1885-1891.	<i>Horváth György</i>	
1892-1897.	<i>Skoff Ferenc</i>	100 forint évi bér
1898-1903.	Házi kezelésben	
1904. XI.1-1911. VII. 31.	<i>Sztraka Ferenc</i>	évi 200 korona
1911. VII. 1-1918. VII. 31.	<i>Kis Gadó Mátyás</i>	
1918. VIII. 1-1924. VII. 31.	Szerb megszállás, utána házi kezelés	
1924. VIII. 1-1927. VII. 31.	<i>Wittelsbach Károly</i>	évi 859 aranykorona
1927. VIII. 1-1929. VII. 31.	<i>Druzsababa Vilmos</i>	826 pengő/év
1929. VIII. 1-1943. VII. 31.	<i>Konkoly Thege Aladár</i>	826 pengő/év.

A felsőhatárbeli vadászterületből az erdőhivatal 1914-ben a parkerdő területét, 399 kat. holdat lekapcsolt.²⁹¹

Pécs sz. kir. város a városi területek vadászati jogának haszonbérbe adásáról és a vadászat gyakorlásáról 1927-ben szabályrendeletet alkotott. Az „alsóhatárbeli” és a „felsőhatárbeli” vadászterületeket 12, illetve 20 évre kívánta bérbe adni. Árverezőként egyéni, vagy láttamozott vadásztársaság igazolt tagjai, fegyvertartási, vagy -vásárlási engedéllyel és érvényes vadászjeggyel rendelkezők vehettek részt. A vadászbérlő maximum négy állandó vadásztársat vehetett maga mellé. Ha a bérlő vadásztársaság volt, úgy annak legfeljebb öt tagja vadászhatott (egyszerre). Ezeket igazolvánnyal kellett

ellátni és az elsőfokú közigazgatási hatóságnak bemutatni. A vadászterület albérletbe való adása tilos volt, ugyancsak tiltva volt élvezeti, vagy részjegy kiadása is. A vadászterület egynegyedét a haszonbérlet utolsó évében, a harmadát évenként váltakozva kíméleti (védő) területnek kellett kijelölni. A kijelölést - a bérlő meghallgatásával - a városi tanács végezte. Hajtó- és körvadászatot évente csak egyszer lehetett tartani, szalonkára évente többször lehetett vadászni. Csökkent vadállomány esetén a hajtó- és a körvadászatot a város eltilthatta. A haszonbér mérséklését ez nem tette lehetővé. Nagyobb mérvű vadpusztulás esetén egy-egy évre minden vadászatot a város megtilthatott, ebben az esetben a haszonbér 50 %-át a város elengedte. A hajtó- és körvadászatot a városi tanács megbízottjánál (erdőmester) előre be kellett jelenteni.

Az „alsóhatárbeli” vadászterület bérlője 500 kataszteri holdanként egy-egy, összesen hat darab fogolytetőt tartozott létesíteni, nagy havazáskor a nyulak etetését kis köteg lucernaszénának fákra történő akasztásával kellett biztosítani; a „felsőhatárbeli” vadászterület bérlőjének 16 sónyalató létesítéséről és 3 etető felállításáról kellett gondoskodnia. Tilos volt járműről és „gubbasztó foglyok”-ra löni. Minden második évben 1000 kat. holdanként 25 km-es távolságon túlról négy, összesen 12 darab nyulat 1:1 ivararányban, továbbá ugyancsak 1000 kat. holdanként két pár foglyot, továbbá 1 fácánkast és 4 -tyúkot kellett vérfelfrissítés céljából beszerezni. A beszerzett nyulakat, foglyokat és fácánokat a városi tanács megbízottja jelenlétében a kíméleti területeken kellett kiengedni. A nőtény nyulak fülének 1/3 részét a kibocsátás előtt le kellett nyesni, így ezek a vadászatok alkalmával megkímélhetőek voltak.

Szarvastehén, őzsuta és őzborjú lövése tilos volt, kivéve a tenyésztésre alkalmatlanokat, továbbá, ha az erdőrendészeti hatóság az erdőgazdálkodás érdekében vadállomány-csökkentést rendelt el. A kártékony szárnyas- és szőrmés vad irtása kötelező volt. Amennyiben ezt a bérlő elmulasztotta, úgy a város tanácsa a bérlő költségére elvégeztethette. A dúvad irtása mellett a kóbor ebek és -macskák irtása is kötelező volt.

A „felsőhatárbeli” vadászterületen a város erdészeti személyzete hasznos vadat csak a bérlő engedélyével ejthetett. A kártékony vad irtásához a személyzet sörétes fegyvert és - pórázon kutyát - vihetett magával. A kártékony vadért a vadászbérlő lődját tartozott az elejtőnek fizetni. Ennek nagyságát - a bérlő meghallgatásával - az erdőmester állapította meg.

A vadászterület megfelelő őrzéséről a vadászbérlő tartozott gondoskodni. Mindkét vadászterületen egy-egy felesketett vadórt kellett a bérlőknek alkalmaznia. Ezeknek a munkába való be-, illetve kilépését a városi tanácsnak

be kellett jelentenie. A vadászatok alkalmával a tűzrakás - a megfelelő óvintézkedések megtartása mellett - száraz fából engedélyezett volt.²⁹²

A vadászati bérleti szerződések betartásának ellenőrzése az erdőmester kötelessége volt.

A „kártékony vad” irtásáról először a 23 712/1895/V-b BM. számú rendelet szólt, amely a szürkevarjú és a szarka foszforos csalétekkel való irtásáról rendelkezett.²⁹³ Az erdőőrök által fegyverrel végzett káros szörmés- és szárnyas vadfajok irtása csak 1928-tól, a város által 1927-ben elfogadott szabályrendeletben leírtak alapján történt. *Vitéz Rábay Gyula* erdőmester a következő *lődíjakat állapította* meg: borz: 10 pengő, róka: 3-5 pengő, görény: 1,5 pengő, menyét: 1,5 pengő, kóbor eb: 1 pengő, kóbor macska: 1 pengő, kánya: 0,80 pengő, ölyv: 0,80 pengő, mátyás: 0,50-0,40 pengő, vércse: 0,80 pengő, szarka: 0,80 pengő, nyest: 1,50 pengő. Ennek az irtásnak aztán az lett a következménye, hogy a ragadozó madarak száma csaknem a kipusztulás szintjére süllyedt.

A tizenhat év alatt összesen 342 szörmés ragadozó, 713 kóbor eb és -macska, 14 vadkan és 1614 szárnyas ragadozó pusztítása történt. A vadkan a háború végéig dúvadnak számított. A ragadozók irtása a háborús évek folyamán fokozatosan csökkent, 1944-45-ben a szovjet megszállás miatt teljesen megszűnt.

A vadlétszám 1930-ban: 21 szarvasbika, 43 szarvastehén, 33 őzbak, 59 őzsuta, 14 vadkan, 18 koca, 136 fácánkakas, 135 fácányúk, 92 fogoly.²⁹⁴

1930-1944 között a vadászatok folyamán 23 szarvasbika, 50 szarvastehén, 58 őzbak, 16 őzsuta, 18 nyúl, 69 fácánkakas, 15 fácányúk, 38 szalonka, 26 vadkan és 17 -koca került terítékre.

Az 1928-29-es, rendkívüli hideg télen a fogolyállomány 30 %-a, a nyúlállomány 10 %-a pusztult el. Őz-, szarvas- és énekesmadár-pusztulást nem állapítottak meg.

A harmincas években a vad hurokkal való vadorzása növekedett meg. A hurkolókat a személyzet csak ritka esetben tudta elkapni.

A háború befejeztével, a város megszállásával a vadászat ellehetetlenült, az erdő állami tulajdonba vételével a várossal kötött vadászati szerződések érvényüket veszítették.

A szörmés- és a szárnyas ragadozók irtása a városi erdő területén

	Borz	Ró- ka	Gö- rény	Me- nyét	Nyest	Vad- kan	Vad- macska	Macs- ka	Eb	Má- tyás	Ká- nya	Ölyv	Vér- cse	Hé- ja	Szar- ka	Só- lyom
1928	1	6						1	1							
1929	6	9	4	2				22	8	2	3	3				
1930	5	1	1	2	1			13	2	1	2		2			
1931	4		2	3				8	3	34	4		9		1	
31/32	19	2						9	1	29		2			1	
32/33	4	8						45	15	218			3			
33/34	2	2			3	3		44	7	9	1	6				
34/35	6	23		10		1		58	15	123	7	3		1	3	
35/36	5	12		10				37	6	180	19	4	1	1	1	2
36/37	6	8		5	3			45	15	129	3			1	1	11
37/38	2	10		4	1			41	11	126	43	2				2
38/39	3	14		24				33	29	110	57			1		
39/40	4	17		19			1	23	26	129	27	1			3	
40/41	10	19		7				31	40	67	48					
41/42	4	3		4		2	2	40	33	89	28	4				4
42/43	3	2						22	8	38	2	1				
43/44	6	7	-	1	-	8	-	11	10	6	6	-	-	-	-	-
Össz.:	90	143	7	91	8	14	3	483	230	1290	250	26	15	4	10	19